

Pwyllgor Diwylliant - CC-3-02(p.2a)

Dyddiad: 23 Ionawr 2002

Amser: 9.15am -12.45pm

Lleoliad: Canolfan Gelfyddydau'r Miwni, Pontypridd

Adolygiad y Pwyllgor Diwylliant o'r Iaith Gymraeg / Cyflwyniad i'r Pwyllgor 23 Ionawr 2002

Ymateb Menter a Busnes

Canolbwyntia'r ymateb hwn yn bennaf ar y thema o Ddatblygu Economaidd

Mae nodyn llawnach yn amgaeëdig (papur 2b) (er gwybodaeth).

Prif Bwyntiau

i. Beth yw'r cysylltiad rhwng yr economi â'r Gymraeg? Yn y gorffennol roedd argraff bod un yn achosi problemau i'r llall – yr iaith fel rhwystr i ddatblygu'r economi, a datblygu'r economi yn cael effaith negyddol ar yr iaith. Dengys profiad bod y cyswllt yn un mwy cymhleth ac amrywiol na hynny. Mewn Cymru sy'n newid yn gyflym y cwestiynau pwysig yw:

- Sut gallwn ddefnyddio'r iaith a'r diwylliant fel ased i gyfrannu at wella'r economi?
- Sut gall cryfhau'r economi gael effaith gadarnhaol glir ar yr iaith?

ii. Fel mae Chwarae Teg wedi bod yn cynorthwyo i fanteisio ar botensial merched i ddatblygu'r economi yng Nghymru felly hefyd mae Menter a Busnes wedi bod yn gwneud gyda phobl sy'n siarad Cymraeg.

Am amryw o resymau mae'r bobl sy'n siarad Cymraeg yn tueddu at weithio yn y sector cyhoeddus, mewn meysydd traddodiadol ac maent yn llai tebygol o'r hanner o ddechrau busnes. Felly roedd 500,000 o bobl yng Nghymru yn llai tebygol yn y gorffennol o greu mwy o swyddi.

Mae Menter a Busnes wedi bod yn datblygu ffyrdd i sbarduno siaradwyr Cymraeg i ddod yn fwy mentrus a gweithgar yn economaidd. Maent yn awr yn teimlo'n llai negyddol am wneud pethau eu hunain. Ond mae llawer o ffordd i fynd. Rydym angen creu ffyrdd ymarferol o adael i bobl i wireddu eu breuddwydion, a chreu mwy o weithgareddau mewn

sectorau incwm uwch. Felly dyna ble mae Menter a Busnes yn symud o ganlyniad i lwyddiant y gwaith cychwynnol – fel rhan o'r jigso datblygu economaidd yng Nghymru – rhan fechan ond un a all wneud gwahaniaeth gwirioneddol.

- iii. Yn y gorffennol adnoddau ffisegol a chyfalaf traddodiadol oedd prif os nad yr unig ffactorau mewn datblygu economaidd. Wrth edrych i'r dyfodol mae'n amlwg bydd bobl Cymru fel adnodd yn elfen llawer pwysicach nag yn y gorffennol wrth greu mantais economaidd. Felly mae datblygu adnoddau bobl gan gynnwys eu sgiliau cyfathrebu ieithyddol yn gynyddol bwysig.

O gyfuno'r tueddiad hwn gyda newid technolegol, bobl yn symudol, yr angen am cynaladwyedd, a'r fframwaith newydd mae Cynulliad Cenedlaethol Cymru (CCC) yn rhoi i ni – yna mae cyfle newydd i greu cyswllt rhwng yr economi â'r iaith Gymraeg sydd o fantais i'r ddau.

Yn ogystal â'r budd cyffredinol o integreiddio'r ddau, mae pob math o gyfleodd eraill yn bod:

- Cyfrannu at ddatblygu'r Economi Wybodaeth
- Cyfoethogi rhaglenni datblygu sectorau unigol
- Gwasgaru budd economaidd trwy Gymru

- Cyflawni'r broses o wella sgiliau
- Sicrhau defnydd iaith manteisiol mewn sefyllfaoedd masnachol
- Cryfhau delwedd Cymru
- A.y.y.b

Credwn fod modd i'r holl asiantaethau datblygu economaidd (lleol a chenedlaethol) adeiladu'r broses o fanteisio ar ased y Gymraeg a'r diwylliant i mewn i'w gweithredu mewn ffordd sy'n cryfhau effaith y gweithredu hwn (gweler nodyn llawn 7.1).

Credwn hefyd bod modd yn ychwanegol i gyfuno ymdrechion y cyrff hyn i greu ffordd i drosi syniadau newydd i weithredu'n ymarferol – gan gydweithio gydag elfennau o waith Bwrdd yr Iaith Gymraeg. Mae modd gwneud hyn heb greu sefydliad newydd (gweler nodyn llawn 7.2).

- iv. Dyma fodel posib i Ffocws Ychwanegol (7.2)

Bydd angen o hyd ddiwallu anghenion cyffredinol a ddisgrifir (7.1)

-			Cynulliad Cenedlaethol Cymru				-		
	WDA		Cyfrwng integredig ymarferol i ddatblygu a gweithredu (gweler 7.2)						
	ELWa	-							
	Llywodraeth Leol	-				-	ByIG		
	Bwrdd Croeso	-							
	Gyrfa Cymru	-							

v. Syniadau posib i'w datblygu (enghreifftiau'n unig – byddai modd datblygu llawer eraill)

Cwmni Datblygu

Cwmni Cymraeg ei iaith yn gallu datblygu cyfleoedd yn uniongyrchol ym meysydd addas – fel cyfathrebu, aml-gyfryngedd, yr amgylchedd, twristiaeth a hamdden, ac eraill iaith benodol.

Bydd y cwmni yn proactif, yn chwilio am gyfleoedd, a phartneriaid (preifat a chyhoeddus), ac yn gwneud pethau i ddigwydd.

Bydd ganddo adnoddau sylweddol, a bydd yn gweithredu'n fasnachol ei hun –

gyda'r bwriad o drosi elfennau wedi eu datblygu i'r sector breifat yn gyfangwbl yn y pendraw.

(Yn naturiol bydd angen sicrhau integreiddio gyda gweithgaredd datblygu economaidd cyffredinol).

Ardaloedd Datblygu

Cymeryd 3 ardal (a chyfartaledd cymharol uchel o siaradwyr Cymraeg) a dros gyfnod o 5-10 mlynedd datblygu dull o gyfuno pob math o weithgaredd presennol a newydd sy'n ymwneud â'r iaith yn uniongyrchol ac yn anuniongyrchol ee

- Gweithgaredd Mentrau Iaith / Bwrdd yr Iaith Gymraeg
- Rhaglenni Menter a Busnes
- Gweithgaredd cynllunio, defnydd tir / eiddo
- Gweithredu datblygu economaidd cyffredinol
- Gwasanaethau addysg hyfforddi
- Gwasanaethau datblygu cymdeithasol a chymunedol
- Datblygu gweithgaredd newydd i gwrdd ag anghenion penodol
- (ac yn y blaen)

Gweithredu mewn ffordd gyfannol byddai'r ffocws. Hefyd bydd angen clir i astudio'n fanwl effaith yr holl waith, ac elfen o gymhariaeth drylwyr gyda ardaloedd arall tebyg sydd ddim yn gweithredu yn y modd hwn.

Gobeithio bydd modd trafod y syniadau hyn fel rhan o'r ymgynghoriad.

Hywel Evans, Menter a Busnes